

**Separatyzmy,
ruchy
niepodległościowe
i regionalizmy
we współczesnej
Europie**

Separatyzmy, ruchy niepodległościowe i regionalizmy we współczesnej Europie

**Roman
Szul**

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2024

Seria EUROREG

Recenzenci:

dr hab. Mariusz Kowalski, prof. IGiPZ

prof. dr hab. Cezary Obracht-Prondzyński

Projekt okładki: Frycz i Wicha

Na okładce wykorzystano obraz Josepha Schillingerera, *Area Broken by Perpendiculars*, ok. 1934, Smithsonian American Art Museum

Redakcja i korekta: Jerzy Lewiński

Przygotowanie map: Cyprian Pietrykowski

Podkłady map na stronach 105, 108, 111, 113, 123, 138, 207, 237, 253, 277 – d-maps.com

Podkłady map na stronach 161, 191 – vemaps.com

Copyright © 2024 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Warszawski

ISBN 978-83-67450-56-0

Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21

dział handlowy jw. wew. 108

e-mail: info@scholar.com.pl; www.scholar.com.pl

Skład i łamanie: Cyprian Pietrykowski

Druk i oprawa: OSDW Azymut Sp. z o.o.

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część I Pojęcia i tendencje ogólne

1. Definicje	15
Region. Naród. Państwo narodowe. Nacjonalizm. Grupa etniczna, mniejszość narodowa. Separatyzm, ruch niepodległościowy. Irredenta	
2. Tożsamość	26
2.1. Tożsamości indywidualne i zbiorowe	27
2.2. Regiony	29
2.2.1. Regiony fizyczno-geograficzne	29
2.2.2. Regiony ekonomiczne	30
2.2.3. Regiony kulturowe	33
2.2.4. Regiony historyczne	34
2.2.5. Regiony administracyjne	36
2.2.6. Nakładanie się kryteriów wydzielenia regionów – regiony jedno- i wielowymiarowe	37
3. Siła, relacje, struktura i dynamika tożsamości	39
3.1. Relacje tożsamości: tożsamości wykluczające się i neutralne	39
3.2. Struktura siły tożsamości (tożsamości silniejsze i słabsze)	40
3.3. Dynamika tożsamości (zmiany siły tożsamości)	43
3.4. Przekształcanie się tożsamości regionalnej w etniczną i narodową	45
4. Historia państw jako czynnik, który ukształtował współczesne struktury tożsamości	47

4.1. Typy państwa	47
4.2. Państwo feudalne	49
4.3. Państwo absolutystyczne	53
4.4. Państwo narodowe	56
4.5. Imperium wielonarodowe	60
4.6. Państwo socjalistyczne	69
4.7. Inne formy państwowości (republiki miejskie, ligi, konfederacje, państwa zakonne)	74
4.8. Podsumowanie	79
5. Aktywiści regionalizmu i ruchów narodowych	80
6. Czynniki zewnętrzne wpływające na regionalizm i ruchy separatystyczne/niepodległościowe	82
7. Wylanianie się nowych państw. Warunki sukcesu ruchów separatystycznych/niepodległościowych	84
Wielka Brytania	85
Hiszpania	86
Jugosławia	87
Polska	88
Ukraina	90
8. Regionalizm we współczesnej Europie na tle szerszych procesów społecznych i politycznych	93
8.1. Europa Zachodnia i rola integracji europejskiej	93
8.2. Europa Środkowa i Wschodnia – upadek socjalizmu (komunizmu) i rozpad państw federacyjnych	94
8.3. Europa Zachodnia po drugiej wojnie światowej	95
8.4. Europa Środkowo-Wschodnia po roku 1989	100

Część II

Przegląd – sytuacja po drugiej wojnie światowej

EUROPA ŚRODKOWA I WSCHODNIA	105
ZSRR/Rosja	105
Charakterystyka ogólna	105
Rys historyczny rozpadu ZSRR	106

Litwa, Łotwa i Estonia	107
Charakterystyka ogólna	107
Rys historyczny budowy niepodległego państwa (po rozpadzie ZSRR)	109
Moldawia	111
Charakterystyka ogólna	111
Rys historyczny niepodległej Mołdawii	111
Ukraina	112
Charakterystyka ogólna	112
Zarys historii niepodległej Ukrainy (po rozpadzie ZSRR)	115
Jugosławia	119
Słowenia Chorwacja	119
Charakterystyka ogólna	119
Istria – regionalizm istriański	121
Bośnia i Hercegowina	122
Charakterystyka ogólna	122
Rys historyczny powstawania państwa Bośnia i Hercegowina	122
Macedonia Północna	124
Charakterystyka ogólna	124
Rys historyczny niepodległej Macedonii Północnej	124
Kosowo	126
Charakterystyka ogólna	126
Rys historyczny secesji/niepodległości Kosowa	127
Czarnogóra	129
Charakterystyka ogólna	129
Rys historyczny ponownej niepodległości (samodzielności) Czarnogóry	130
Serbia	131
Wojwodina – regionalizm Wojwodiny	131
Czechosłowacja (Czecho-Słowacja)	132
Charakterystyka ogólna	132
Rys historyczny powstania i rozpadu Czechosłowacji	133
Morawy – regionalizm morawski	136
Rumunia	138
Charakterystyka ogólna	138
Rys historyczny	139
Mniejszość węgierska i regionalizm seklerski	139

Polska	140
Charakterystyka ogólna	140
Rys historyczny	142
Kaszuby	145
Śląsk	149
Podhale	157
Regionalizm w pozostałych krajach Europy Środkowo-Wschodniej (Bułgaria, Węgry, Albania)	158
EUROPA ZACHODNIA	160
Hiszpania	160
Charakterystyka ogólna	160
Rys historyczny	161
Katalonia	168
Baleary	183
Kraj Walencji	188
Kraj Basków	190
Nawarra	197
Galicja	199
Asturia	203
Andaluzja	203
Wyspy Kanaryjskie	204
Pozostałe regiony Hiszpanii	206
Belgia	206
Charakterystyka ogólna	206
Rys historyczny	207
Flandria	210
Walonia	211
Bruksela	213
Wspólnoty językowe Belgii	214
Wielka Brytania	215
Charakterystyka ogólna	215
Rys historyczny	216
Anglia	218
Szkocja	220

Walia	228
Irlandia Północna (Ulster).	231
Regionalizm kornwalijski	233
Wyspa Man i Wyspy Normandzkie	234
Włochy	236
Charakterystyka ogólna	236
Rys historyczny.	238
Liga Północna (Liga Lombardzka, Padania)	240
Sardynia	242
Friuli	245
Górna Adyga/Południowy Tyrol	247
Regionalizm ladyński	250
Valle d'Aosta (Dolina Aosty)	250
Piemont	251
Inne regiony	252
Niemcy	253
Uwagi ogólne	253
Rys historyczny.	255
Bawaria	258
Językowy regionalizm dolnoniemiecki	260
Inne regiony	261
Tradycyjne społeczności etnojęzykowe	262
Serbołużyczanie	262
Holandia (Królestwo Niderlandów)	264
Charakterystyka ogólna	264
Rys historyczny.	264
Fryzja	266
Limburgia	267
Inne regiony	268
Szwajcaria	268
Charakterystyka ogólna	268
Rys historyczny.	270
Etnoregionalizm retoromański	271
Inne przypadki ruchów regionalnych w Szwajcarii	274

Francja	275
Charakterystyka ogólna	275
Rys historyczny	276
Korsyka	281
Bretania	284
Okcytania	288
Alzacja	290
Regionalizm <i>oïl</i> (pikardyjski)	291
Finlandia	292
Charakterystyka ogólna	292
Rys historyczny	293
Wyspy Alandzkie	294
Ludność szwedzkojęzyczna	296
Saamowie	296
Dania	297
Charakterystyka ogólna	297
Rys historyczny	298
Wyspy Owcze	300
Grenlandia	301
Szwecja	303
Charakterystyka ogólna	303
Rys historyczny	303
Skania (Skåne)	304
Portugalia	305
Charakterystyka ogólna	305
Rys historyczny	305
Azory	306
Madera	306
Pozostałe państwa Europy Zachodniej i Południowej	307
Zakończenie	308
Bibliografia	310